

10. juni 2011

Høringssvar vedr. direktivforslag om orphan works

Med henvisning til Kulturministeriets høringsskrivelse af 1. juni 2011 vedrørende direktivforslag af 24. maj 2011 om "certain permitted uses of orphan works" (KOM(2011) 289) med høringsfrist den 10. juni skal Copydan BilledKunst hermed afgive høringssvar. Høringssvaret afgives på vegne af de rettighedshavere, som Copydan BilledKunst og medlemsorganisationerne repræsenterer. Medlemsorganisationerne er Billedkunstnernes Forbund, Dansk Forfatterforenings Illustratorkommission, Dansk Fotografisk Forening, Dansk Journalistforbund (Bladtegnere og pressefotografer), Danske Billedkunstneres Fagforening, Danske Kunsthåndværkere, Danske Tegneserieskabere, Film- og TV Arbejderforeningen, HK Privat (Tegnere, grafikere & illustratører), Tegnerne (Tegnerforbundet af 1919).

Copydan BilledKunst afgiver dette høringssvar, fordi det er forvaltningsorganisationerne, der har erfaringen med at forvalte aftalelicensordningerne om bl.a. digitalisering af kulturarven. Copydan BilledKunst kan derfor bidrage med praksis og erfaring om dette område, som har stor betydning for formidlingen af billeder til den danske befolkning – til glæde for såvel de rettighedshavere, der står bag Copydan BilledKunst, som brugerne.

På grund af den korte tid til at afgive et svar er dette høringssvar begrænset til visse overordnede spørgsmål, men Copydan BilledKunst og medlemsorganisationerne forbeholder sig efterfølgende at supplere høringssvaret med mere detaljerede kommentarer.

Det er Copydan BilledKunsts overordnede synspunkt, at direktivforslaget om orphan works (OW) tilstræber at løse et problem, der ikke er særlig stort, men samtidig forsøger at løse det på en måde, som medfører betydeligt bureaukrati, offentlige merudgifter samt retsusikkerhed for såvel rettighedshaverne som brugerne, dvs. kulturarvsinstitutionerne.

Copydan BilledKunst ser således med stor bekymring på direktivforslaget, som risikerer at underminere en mangeårig tradition for aftaleløsninger mellem rettighedshavernes organisationer og brugerne. Forslaget risikerer at gøre det dyrere og mere besværligt at klarere ophavsrettigheder

tegning maleri foto skulptur brugskunst illustration grafik

til skade for såvel rettighedshaverne som brugerne. Dette er særligt uheldigt, når det drejer sig om et så vigtigt samfundsområde som digitalisering af kulturarven.

Grunden til, at Copydan BilledKunst kraftigt støtter aftalelicensen, er ikke, at det er en nordisk opfindelse. Grunden er, at aftalelicens er et fantastisk velfungerende system. Aftalelicensen sikrer, at museer og biblioteker m.v. på en enkel og smidig måde kan få tilladelse til at bruge millioner af billeder, samtidig med at det er rettighedshavernes egen organisation: Copydan BilledKunst, der formidler og fordeler vederlagene og samtidig garanterer, at enkeltstående rettighedshavere ikke efterfølgende kan rette økonomiske krav mod institutionen. Med forvaltningsorganisationen og aftalelicensen har brugerne en serviceorganisation, der sikrer dem optimale vilkår for klareringen af rettigheder.

Aftalelicensen har i en årrække resulteret i et afbalanceret og konstruktivt forhold mellem rettighedshaverne og brugerne af billedkunst. Disse for alle parter gode forhold risikerer nu at blive ødelagt på grund af direktivforslaget.

Hvad angår de offentlig merudgifter i kulturarvsinstitutionerne indikerer Kommissionen selv i sit Impact Assessment, at det kan dreje sig om betydelige beløb pr. værk – i nogle tilfælde op mod 100 euro pr. fx litterært værk – når en kulturarvsinstitution forudsættes at gennemføre et "diligent search". Når man taler om digitalisering af millioner af bøger, tidsskrifter, aviser m.v. på Det Kgl. Bibliotek og Statsbiblioteket – materiale, hvor der ofte er illustrationer og andre billeder – bliver der samlet tale om en stor udgift.

Kommissionens forslag betyder i praksis, at kulturarvsinstitutionerne pådømmes store ekstraomkostninger til søgning efter rettighedshavere, samtidig med at rettighedshaverne mister deres rimelige vederlag. Man vil altså flytte penge fra billedkunstnere, fotografer m.fl. til bureaukrati og databaser. I Copydan BilledKunst synes vi ikke, at det er sympatisk flytning af midler, og vi tror heller ikke, at regering og Folketing kan støtte op om en sådan omfordeling.

Kommissionens forslag til løsning skaber retsusikkerhed for rettighedshaverne, fordi det foreslåede system vender den ophavsretlige orden på hovedet. Det skyldes, at det ikke længere skal være brugerne der skal henvende sig til rettighedshaverne, men rettighedshaverne der skal kontakte brugerne, hvis de vil ud af en OW-tilstand. Eksempelvis skal en fotograf eller billedkunstner således være opmærksom på aktivt at sikre sig, at han eller hun kan identificeres og lokaliseres for at undgå at få vedkommendes kunstværker til at falde i OW-gruppen – og selv efter en sådan aktivitet er der en risiko for, at vedkommendes værker ved en fejl optræder i en OW-database.

Dette er ikke rimeligt. Det er ikke mindst problematisk for så vidt angår billedkunst, hvor mange fotografier, reproduktioner m.v. florerer på internettet, og hvor der ofte ikke er sket en behørig kreditering på eller ved billedet; disse mange billeder risikerer dermed at blive betragtet som OW-værker.

Samtidig skaber systemet retsusikkerhed for brugerne, dels fordi der kan være fejl og mangler i databaserne over OW-værker m.v. og i deres diligent search, dels fordi institutionerne altid risikerer, at en rettighedshaver til et værk m.v. efterfølgende identificeres eller lokaliseres, hvorved OW-tilstanden ophæves.

Det grundlæggende problem med direktivforslaget er, at det ikke løser det reelle problem i forbindelse med digitalisering af kulturarven. Det reelle problem er, at kulturarvsinstitutionerne, herunder Det Kgl. Bibliotek, Statsbiblioteket og DR, råder over millioner af værker, optagelser m.v., og at det i forbindelse med digitalisering og navnlig tilrådighedsstillelse af den digitaliserede kulturarv, ikke har mulighed for at licensere rettighederne på individuelt niveau. Institutionerne har ikke engang kapacitet til at håndtere rettighederne på værksniveau, endsige gennemføre en diligent search vedrørende de enkelte værker og optagelser m.v.

Kulturarvsinstitutionerne har derimod brug for at kunne klarere rettighederne gennem kollektive aftaler med rettighedshaverne. I Danmark og resten af Norden har vi som nævnt tradition for – og gode erfaringer med – at kombinere de kollektive aftaler med en aftalelicens. Copydan BilledKunst lægger afgørende vægt på, at OW-direktivet suppleres med en mekanisme, der sikrer kollektive licenseraftaler som i hvert fald et frivilligt alternativ til OW-systemet på en måde, som både sikrer mulighed for fortsættelse af eksisterende og nye aftalelicensordninger, og som samtidig sikrer Kommissionens overordnede ønsker om tværnationale løsninger, som giver grundlag for Europeana-projektet, som Copydan BilledKunst støtter fuldt ud.

Copydan BilledKunst tillægger det således afgørende betydning, at man inden for rammerne af OW-direktivet gennemfører en bestemmelse, der sikrer kollektiv forvaltning som en løsningsmodel, og som knæsætter aftalelicens som en mulighed for de medlemsstater, som ønsker denne ordning – uden at aftalelicenssystemet skal pådømmes andre lande.

Konkret har Copydan BilledKunst følgende forslag til en bestemmelse, der kunne indsættes i OW-direktivet og derved tage højde for ovennævnte synspunkter.

“Works covered by a general agreement between a collecting society and an institution mentioned in Article 1(1), according to which agreement the institution is allowed to make the works available within the meaning of Article 3 of Directive 2001/29/EC for the purposes

mentioned in Article 6(2) of this Directive, may also be accessed online by users in other Member States, provided

- a) that the agreement concerns works first published in the Member State where the institution in question is situated,*
- b) that individual rights holders, including in case of extended collective license agreements, have a right to opt-out of the agreement, and*
- c) that the general agreement not expressly provides differently.”*

I forhold til de konkrete formuleringer i OW-direktivforslaget vil Copydan BilledKunst i denne forbindelse begrænse sig til følgende bemærkninger:

- I Betragtning 20 anføres det, at medlemsstaterne kan opretholde "eksisterende" aftalelicensordninger m.v. Hvis meningen hermed er at begrænse aftalelicensordninger som dem, der administreres under Copydan-paraplyen, er der grund til at protestere. Aftalelicens er en ordning, som ikke bare rettighedshaverne, men i virkeligheden især brugerne har fordel af og i Danmark har udtrykt støtte til. Når aftalelicensen fungerer, er der ingen grund til at stoppe den eller udfase den. Ordet "eksisterende" bør på denne baggrund udgå, således at man får samme formulering som Betragtning 18 i infosoc-direktivet, der betragtes som en EU-blåstempling af aftalelicensordningerne.
- I forbindelse hermed bemærkes, at de beløb, som Kommissionen nævner i sit Impact Assessment, som ophavsretspriser for digitalisering af kulturarven ikke er korrekte. Ophavsretlige vederlag i forbindelse med digitaliseringsprojekter er – selvfølgelig – genstand for forhandling ligesom ved alle mulige andre aftaler. De danske rettighedshaverorganisationer har allerede i rapporten fra Kulturministeriets ophavsretlige undergruppe under Arbejdsgruppen om digitalisering af kulturarven (april 2007) tilkendegivet – sammen med kulturarvsinstitutionerne – at "der på ophavsretsområdet er tradition for forholdsvis lave vederlag, når det drejer sig om brug i kulturbevaringssammenhæng, hvor intensiteten i udnyttelsen af værkerne typisk er beskeden" (s. 60-61). På s. 57 hedder det endvidere: "Rettighedshaversiden i gruppen er generelt indstillet på at nå frem til rimelige vederlag, der ikke er prohibitive for formidlingen af kulturarven, men den konkrete prisfastsættelse må bero på forhandlinger med

kulturarvsinstitutionerne.” Udviklingen siden 2007 har bevist, at rettighedshavernes vederlagskrav ikke har været prohibitive for projekter med digitalisering af kulturarven.

- Såfremt Kommissionen er bekymret for transparens m.v. hos de kollektive forvaltningsorganisationer – hvilket er en unødigt bekymring i forhold til de danske forvaltningsorganisationer – kan der tages højde herfor i det kommende direktiv(forslag) om netop kollektiv forvaltning af ophavsrettigheder.
- Copydan BilledKunst er stærkt utilfredse med direktivforslagets art. 6. Det er ikke rimeligt, at en udnyttelse skal være gratis, blot fordi det drejer sig om brug af OW-værker m.v. i en kulturarvssammenhæng. Gratisudnyttelse er samtidig konkurrenceforvridende i forhold til ikke-OW-værker m.v.; det er på enhver tænkelig måde urimeligt, at det skal være gratis at bruge et OW-værk, hvilket i øvrigt næppe heller fremmer visse institutioners incitament til at gøre en stor indsats for at identificere eller lokalisere rettighedshavere i deres diligent search. Hertil kommer, at en sådan klausul om brug uden tilladelse og uden vederlag næppe er i overensstemmelse med de internationale konventioner, som Danmark og Fællesskabet som sådant har tiltrådt, herunder TRIPS-aftalen, WCT og WPPT. Forholdet til infosoc-direktivet er endvidere uklart.

Med venlig hilsen

Torben Gammelgaard, direktør

P.v.a. Peter Thornvig, bestyrelsesformand